

VAMMAISPALVELULAIN JA -ASETUKSEN MUKAISTEN PALVELUJEN
JA TUKITOIMIEN SOVELTAMISOHJE

KALLIO

**Peruspalvelukuntayhtymä Kallio
Alavieska, Nivala, Sievi, Ylivieska**

Sisällysluettelo

ESIPUHE	3
1. JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS.....	3
2. TOISSIJAISUUS	4
3. KOTIKUNTA.....	5
4. HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO.....	5
5. KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS.....	6
5.1 Kuljetuspalvelut	6
5.2 Palveluasuminen	8
5.3 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet	9
5.4 Päivätoiminta.....	14
5.5. Henkilökohtainen apu	14
6. MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET	18
6.1. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	18
6.2. Muut määrärahasidonnaiset palvelut ja tukitoimet	20

ESIPUHE

Soveltamisohjeet koskevat vammaispalvelulain (380/1987) ja -asetuksen (759/1987) mukaisten palvelujen ja tukitoimien myöntämisperusteita ja järjestämistä vammaisille kuntalaisille. Nämä soveltamisohjeet sisältävät yleisperiaatteet, joiden mukaan kunnassa järjestetään vammaispalvelulain ja -asetuksen mukaisia palveluja. Palveluja ja tukitoimia myönnettäessä selvitetään aina asiakkaan **yksilöllinen tarve**. Avustuskäytännöissä huomioidaan asiakkaiden **yhdenvertainen kohtelu**. Soveltamisohjeen tarkoituksena on yhtenäistää vammaispalvelulain soveltamiskäytäntöjä Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueella.

1. JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS

Vammaispalvelulain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille henkilöille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluiden ja tukitoimien tarpeen tulee johtua pitkäaikaisesta tai pysyvästä vammasta tai sairaudesta, yleensä haitan arvioidaan kestävän vähintään vuoden.

Vammaispalvelulaissa on säädetty osaan palveluista ja tukitoimista niin sanottu erityinen järjestämisvelvollisuus, joihin asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Subjektiivisella oikeudella tarkoitetaan sitä, ettei kunta voi päätöksenteossaan vedota määrärahojen puutteeseen, mikäli henkilö on oikeutettu palveluun, eikä palvelua pystytä järjestämään ensisijaisen lainsäädännön nojalla (ks.luku 2. Toissijaisuus s.3).

Osa vammaispalvelulain tarkoittamista palveluista ja tukitoimista on ns. määrärahasidonnaisia palveluja tai tukitoimia. Mainittuja palveluja järjestetään kunnan tähän tarkoitukseen varaamien määrärahojen puitteissa. Talousarvion määrärahat ovat tällöinkin vammaispalvelulain 3 §:n ja kuntalain 65 §:n 2 momentin nojalla mitoitettava kunnassa esiintyvän palvelutarpeen mukaiseksi.

Vammaisen henkilö. Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.(Vpl 2 §). Lain soveltamisessa käytännössä ”pitkäaikaisesti” on arvioitu tarkoittavan noin yhtä vuotta. Vammaisen henkilön oikeus lain mukaisiin palveluihin arvioidaan erikseen jokaisen palvelun kohdalla. Esim. kuljetuspalveluilla ja palveluasumisella on omat lisäkritterit. Yksilöllisessä harkinnassa joudutaan myös arvioimaan, johtuuko toimintakyvyn rajoitus vammasta tai sairaudesta vai yleisistä ikääntymiseen liittyvistä muutoksista. Yhtenä edellytyksenä on myös, että vammaispalvelulain perusteella järjestettävä palvelu tukee itsenäistä selviytymistä kotona ts parantaa itsenäistä toimintakykyä.

2. TOISSIJAISUUS

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla (VpL 4 §). Vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja ovat esim. sosiaalihuoltolaki, laki kehitysvammaisten erityishuollosta, kansanterveyslaki ja laki omaishoidon tuesta sekä vakuutusia koskeva lainsäädäntö. Vammaiset lapset ovat myös oikeutettuja päivähoitoon päivähoitolain perusteella. Lääkinnällisenä kuntoutuksena hankittavia apuvälineitä ovat lääkinällisin perustein todetun toimintavajavuuden korjaamiseen tarkoitettut välineet, laitteet tai vastaavat, joita vajaakuntoinen henkilö tarvitsee päivittäisissä toiminnoissaan kuten pyörätuoli, kommunikoinnin apuvälineet ja näönkäytön apuvälineet.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion hyvinvointipalveluissa on määritelty seuraava työnjako:

1. Varhaiskasvatuspalvelut

- Tuottaa päivähoiton alle oppivelvollisuusikäisille – myös vammaisille lapsille.
- Kehitysvammaisten koululaisten päivähoito toteutetaan erityishuoltona kehitysvammahuollon palveluna.
- Kehitysvammaisen lapsen kuntouttava päivähoito järjestetään varhaiskasvatuspalveluna. Osapäiväinen 2 – 3 kertaa/viikko tapahtuva kuntouttava päivähoito on maksutonta, jos päivähoito on vahvistettu kuntouttavaksi erityishuollon johtoryhmässä. Johtoryhmässä tehdään päätös vain henkilöistä, joilla on kehitysvammadiagnoosi. Johtoryhmän päätös edellyttää asiantuntijan puoltaavaa lausuntoa.
- Jos vammaisen äiti ei kykene hoitamaan lasta, ensisijainen palvelu on päivähoito, jos lapsella on oikeus päivähoitoon ikänsä perusteella.

2. Perhepalvelut

- Vammaisen lapsen/vammaisen huoltajan perheiden tukemisen ensisijainen palvelu on perhetyö (ennalta ehkäisevä työ/palveluseteli)
- Lastensuojelulakiin perustuva avohuollon tukeminen, huostaanotto ja jälkihuolto voivat kohdistua vammaisen lapsen perheeseen, jos lain edellytykset täyttyvät
- Vaikeavammaisten koululaisten välttämätön päivähoito toteutetaan vammaispalveluna, jos koulun järjestämä päivähoito ei sovellu.

3. Kotihoito, hoiva- ja asumispalvelut

- Vammaisen henkilön kotona asumista tukee kotihoito; jos avuntarve on runsasta ja päivittäistä, on mahdollista järjestää henkilökohtainen apu päivittäisiin toimiin vammaispalvelulain perusteella
- vammaisen/kehitysvammaisen henkilön palvelutalo voi olla ikäihmisten asumisyksikkö, jos hän ikänsä ja hoidettavuutensa perusteella sinne soveltuu
- Ikäihmisten pienten asunnonmuutostöiden järjestämisestä vastaa kotihoito

3. KOTIKUNTA

Vammaisella henkilöllä tulee olla kotikuntalainen mukainen kotipaikka Peruspalvelukuntayhtymän jäsenkunnassa (Alavieska, Nivala, Sievi, Ylivieska).

4. HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO

Vammainen henkilö tai hänen valtuuttamansa henkilö voi laittaa hakemuksen vireille pääsääntöisesti kirjallisesti. Sosiaalityöntekijän suostumuksella hakemus voidaan panna vireille myös suullisesti. Hakemukseen tulee liittää tarvitavat lausunnot terveydentilasta ja toimintakyvystä, mm. lääkärintodistus ja mahdollinen lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintahaitasta. Sosiaalityöntekijältä saa tietoja hakemuslomakkeista ja hakemukseen liitettävistä lausunnoista. Peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa hakemus voidaan laittaa vireille myös sähköisesti. Asiakas voi tulla hakijaksi myös muiden viranomaisten lähettämänä. Lääkäri, fysioterapeutti, toimintaterapeutti, kuntoutusohjaaja, kuntoutuslaitos voi lähettää hakemusta tukevan lausunnon.

Muut asiantuntijalausunnot tai suositukset eivät määrittele asiakkaan vaikeavammaisuutta, vaan ne määrittelevät asiakkaan sairauden, haitat, terveydentilan ja toimintakyvyn suhteessa palvelun ja tuen tarpeeseen.

Mikäli hakemus on puutteellinen, sosiaalityöntekijä varaa hakijalle kohtuullisen määräajan täydentää hakemusta ja ilmoittaa hakijalle, minkä vuoksi täydennystä pyydetään.

Vammaispalvelun moniammatillinen työryhmä: Hakemukset käsitellään moniammatillisessa ryhmässä, jossa erityisesti otetaan kantaa vaikeavammaisuuteen. Työryhmään kuuluu fysiatrian erikoislääkäri, fysioterapeutti, palvelujohtaja ja vammaispalvelun sosiaalityöntekijä. Tarvittaessa käytetään muita asiantuntijoita. Kehitysvammaisten hakemusten suhteen asiantuntijaryhmänä toimii vammaispalvelujen johtoryhmä, johon kuuluu palvelujohtaja, kaksi kehitysvammahuollon palveluohjaajaa, kaksi kehitysvammahuollon palveluesimiestä ja vammaispalvelun sosiaalityöntekijä.

Käsittelyaika: Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä (Vpl 3 a § 1 mom.). Yhteydenoton jälkeen palveluja ja tukitoimia koskeva päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun vammainen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt hakemuksen, jollei asian selvittäminen vaadi erityisestä syystä pitempää käsittelyaikaa (Vpl 3 a 3 mom.).

Hallintolain 23 §:n 2 momentissa viranomaisen myös veloitetaan asianosaisen pyynnöstä antamaan arvio päätöksen antamisajankohdasta. Pyyntö voi olla kirjallinen tai suullinen. Jos käsittelyaika muodostuu arvioitua pidemmäksi, on asianosaisen pyynnöstä annettava uusi arvio ja samalla ilmoitettava syy käsittelyn viivästymiseen. Viranomaisen on muutenkin vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin kysymyksiin.

Päätöksen teko: Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä tekee viranhaltijapäätöksen vammaispalvelulakiin perustuvasta palvelusta tai tukitoimesta. Palvelujohtaja tekee päätöksen palveluasumisen ostamisesta.

5. KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS

5.1 Kuljetuspalvelut

Vaikeavammaisten kuljetuspalvelu on tarkoitettu henkilölle, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja jolle vammansa tai sairautensa vuoksi julkisten joukkoliikennevälineiden käyttö tuottaa kohtuuttomia vaikeuksia. Kuljetuspalvelun tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, joista aiheutuva haitta on pysyvä tai pitkäaikainen. Kuljetuspalvelujen tarpeen arviointi perustuu asiakkaan elämäntilanteen, elinympäristön ja hänen vammastaan tai sairaudestaan aiheutuvan toimintarajoitteen kartoittamiseen.

Päätöksen teko: Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä tekee päätöksen. Päätöstä tehdessään hän voi käyttää tukena kuntayhtymän vammaispalvelun moniammatillista työryhmää.

- Erityisiä suoriutumisvaikeuksia aiheuttaa esim. jatkuvaluonteinen pyörätuolin käyttö, sokeus tai muu jatkuva liikkumisen vaikeus (esim. molemmat alaraajat amputoitu).
- Erityisiksi vaikeuksiksi ei katsota kauppakassien kantamiseen liittyviä haittoja, yksinäisyyttä, haja-asutusalueella asumista tai joukkoliikenteen puuttamista asuinalueelta.

Kuljetuspalvelujen tavoitteena on edistää vaikeavammaisten Kallion kuntayhtymän asukkaiden tasa-arvoa ja toimintamahdollisuuksia järjestämällä heille liikkumismahdollisuudet koti- ja lähikunnissa samoin edellytyksin kuin joukkoliikennettä käyttäville.

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut ovat toissijaisia moneen muuhun lakiin nähden. Tämän vuoksi ei korvata esim. sairaala-, terveyskeskus-, poliklinikka- ja kuntoutumismatkoja, joihin voi saada korvauksen sairausvakuutuslain nojalla Kelasta.

- Kuljetuspalveluihin niihin liittyvine saattajapalveluineen kuuluu vaikeavammaisen henkilön työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistykseen tai muun sellaisen syyn vuoksi tarpeelliset, jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset.
- Jokapäiväiseen elämään kuuluvia matkoja ovat vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvat tai lähikuntiin ulottuvat kuljetukset. *Oikeuskäytännössä on lähikunniksi hyväksytty lähes poikkeuksetta maantieteelliset rajakunnat.*
- *lähikunnat: Alavieskan lähikunnat: Ylivieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen; Nivalan lähikunnat: Ylivieska, Sievi, Haapajärvi, Haapavesi; Sievin lähikunnat: Ylivieska, Nivala, Reisjärvi, Haapajärvi, Toholampi, Kanus, Kalajoki; Ylivieskan lähikunnat: Nivala, Sievi, Haapavesi, Oulainen, Alavieska*

- Kunnan on järjestettävä kuljetuspalveluja vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus vähintään 18 yhdensuuntaiseen jokapäiväiseen elämään kuuluvaan asiointi- ja virkistysmatkaan kuukaudessa.
- Päätös tehdään pääsääntöisesti toistaiseksi voimassaolevaksi, mutta tarkistetaan vuosittain tai kun asiakkaan tilanteessa tapahtuu muutos. Työ- ja opiskelumatkat myönnetään aina määräajaksi.
- Peruskoulun jälkeisistä koulumatkoista peritään julkisen liikenteen (Matkahuollon) maksuja vastaava omavastuuosuus.
- Mikäli useampi kuljetuspalvelua käyttävä matkustaa samassa taksissa, kaikki maksavat omavastuuosuuden.

Omavastuuosuus määräytyy kuntayhtymän hallituksen vahvistaman taksan mukaisesti, joka perustuu lakiin (vammapalvelulain 14 § sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 6§) ja kulloinkin voimassa olevaan Matkahuollon hinnastoon. Omavastuuosuus suoritetaan suoraan kuljetuksen suorittajalle.

Taksikortti. Sosiaalityöntekijä hankkii myönteisen päätöksen jälkeen asiakkaalle sähköisen taksikortin (tällä hetkellä Taksiliiton Yrityspalvelu Oy:stä). Asiakkaalle voidaan antaa taksiseteleitä aluksi taksikortin tilausajalle tai jos kuljetustarve on vähäinen tai jos taksikortin käytössä on väärinkäyttöä.

Oman auton vaikutus. Mahdollisuus käyttää omaa autoa ei rajaa vammaista henkilöä kuljetuspalvelun ulkopuolelle. Kuljetuspalvelujen järjestäminen riippuu siitä, millaista kuljetuspalvelua asiakkaan vamma tai sairaus edellyttää. *Kuljetuspalvelujen määrää voidaan yksilöllisen harkinnan perusteella rajoittaa esimerkiksi siinä tapauksessa, että perheessä tai vaikeavammaisen henkilön käytettävissä olevaa autoa käytetään tosiasiallisesti vaikeavammaisen henkilön kuljetuksiin. Edellytyksenä lisäksi on, että tähän perheen tai vaikeavammaisen henkilön käytössä olevaan autoon on saatu joko vammais- palvelulain mukaista avustusta liikkumisvälineen hankkimiseksi tai auton hankintaan on saatu autoverolain tarkoittama autoveronpalautus.*

Yhdensuuntainen matka on matka, joka päättyy eri osoitteeseen kuin mistä se on alkanut. Yhdensuuntainen matka on suurin matka tilausosoitteesta pääteosoitteeseen. Paluu kotiin tai matkan jatkuminen yhdestä asiointikohteesta toiseen on toinen yhdensuuntainen matka.

Olosuhteiden muutokset Kuljetuspalveluja saavan henkilön on ilmoitettava päätöksentekijälle kaikista muutoksista esim. muutto toiselle paikkakunnalle. Kun kuljetuspalvelun voimassaoloaika tai tarve on lakannut, tulee asiakkaan palauttaa taksikortti päätöksentekijälle.

Kortin katoaminen Jos taksikortti katoaa tai vioittuu, pitää siitä välittömästi ilmoittaa vammaispalvelun sosiaalityöntekijälle.

Sitoumus. Taksikortti on henkilökohtainen eikä sitä saa luovuttaa toisen henkilön käyttöön tai hallintaan. Ohjeiden vastainen kortin käyttö johtaa käytön keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen ja mahdollisesti rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin. Vilpillisen toiminnan

seurauksena korvatut matkakustannukset peritään takaisin ja/tai siirrytään kuljetuspalvelujen järjestämiseen korvaamalla matkat kuittia vastaan.

5.2 Palveluasuminen

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen kunnalla ei ole, mikäli henkilö on jatkuvan laitoshuollon tarpeessa (VpL 8 § 2 mom).

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti, ja joka ei ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa (VpA 11 §). Palveluasumisen järjestämisellä tuetaan vaikeavammaisen henkilön omatoimista suoriutumista ja poistetaan toimintamahdollisuuksia rajoittavia esteitä asumisessa. Palveluasumisen tarve selvitetään yksilöllisesti.

Vaikeavammaisuus arvioidaan moniammatillisesti yhteistyössä asiakkaan tai hänen valtuuttamansa henkilön kanssa. Tarvittaessa pyydetään lääkärinlausunto laitoshuollon tarpeesta. Lisäksi käytetään viitteellisesti toimintakykymittareita esim. RaVa-arviointia.

Palveluasumisen tarvetta ja mahdollisuuksia voidaan selvittää asumisvalmennuksen tai – kokeilun avulla.

Palveluasumisen vaihtoehdot

Vaikeavammaisten henkilöiden palveluasumisen järjestämisessä on olemassa eri vaihtoehtoja. Vammaispalvelulaissa ei ole määritelty, miten asuminen tulee järjestää, vaan vammaisille henkilöille ja kunnille on annettu mahdollisuus käyttää olemassa olevia järjestelmiä.

Esimerkiksi:

1. Vuokra- tai omistusasunnossa, johon on tehty mahdolliset asunnonmuutostyöt ja johon annetaan tarvittavat palvelut, jotka voidaan järjestää esim. kotihoidon, turvapuhelimen, omaishoitajan ja henkilökohtaisen avustajan avulla.
2. Palveluasumisryhmissä tai palvelutalossa, joiden yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä on palvelupiste, josta asiakkaat saavat palvelusuunnitelman mukaiset palvelut.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto ja asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan jokapäiväiselle suoriutumiselle (VpA 10 §). Asumiseen liittyviä palveluja voivat olla avustaminen liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asiakkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

- Avustaminen, joka tapahtuu kodin ulkopuolella (harrastukset, yhteiskunnallinen osallistuminen ja sosiaalinen vuorovaikutus), ei kuulu palveluasumiseen, vaan se on järjestettävä henkilökohtaisen avustajan avulla tarpeen mukaan, enintään 30 t/kuukausi 1.1.2011 alkaen.

Päätöksen teko: Vammaispalvelulain mukaisesta palveluasumisesta tekee päätöksen vammaispalvelun sosiaalityöntekijä vammaispalvelun moniammatillisen työryhmän valmistelun perusteella. Vammaisten ja erityisryhmien palvelujohtaja tekee päätöksen ostopalveluista.

Palvelumaksut Palveluasumisessa asiakas vastaa asumiskuluistaan itse asumismuodosta riippumatta. Mikäli palveluasuminen järjestetään vuokra-asuntoon, vammainen henkilö tekee asunnostaan huoneenvuokralain mukaisen sopimuksen ja maksaa vuokransa itse. Asumiseen on mahdollista hakea asumistukea.

Palveluasumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä henkilön jokapäiväiselle suoriutumiselle, ovat asiakkaalle maksuttomia, kuten kotihoito, henkilökohtainen avustaja, turvapuhelin, kylvetyspalvelu ja pyykkipalvelu (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 4 §).

5.3 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa (VpL 9 § 2. mom).

Suuria vaikeuksia voi olla esimerkiksi seuraavissa toimissa:

- kulkeminen itsenäisesti sisään tai ulos
- kulkeminen itsenäisesti WC-tilaan tai pesuhuoneeseen
- pesulla käyminen kaatumisen tai liukastumisen vuoksi
- seisominen peseytymisen ajan
- kodin ovien ja lukkojen avaaminen
- kaappien ja komeroitten ovien avaaminen
- kodin työtasoihin ja kaappeihin ylettyminen
- tavaroiden ottaminen kaapista
- asioiden näkeminen ja erottaminen ruokaa tehdessä
- huonekalujen ja tavaroiden näkeminen ja erottaminen
- pyykkien laittaminen pesukoneeseen tai pesukoneesta pois
- ovikellon, puhelimen tai kelloin soiton kuuleminen
- pystyssä pysyminen lattioitten liukkauden tai tasoerojen vuoksi

Vammaispalveluasetuksen 12 §:n mukaan korvattavia asunnon muutostöitä ovat henkilön vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat välttämättömät rakennustyöt kuten ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, WC:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen sekä vastaavat

muut henkilön vakituksessa asunnossa suoritettavat rakennustyöt. Asunnon muutostöiksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välitöistä lähiympäristöstä.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Kunta voi myös antaa asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käytettäväksi.

Vammaispalveluasetuksen 13 §:n mukaan suoritettaessa korvausta asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin **pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu oma-toiminen suoriutuminen vakituksessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia**. Asunnon muutostöillä pyritään mahdollistamaan vammaiselle henkilölle samanlaiset elämisen edellytykset kotona kuin vammattomallekin ja tukemaan vammaisen henkilön mahdollisuuksia omatoimiseen suoriutumiseen. Myös kehitysvammaisille myönnetään vamman kannalta välttämättömät asunnonmuutostyöt, jos heitä voi pitää vammaispalveluasetuksen 13 §:n tarkoittamina vaikeavammaisina.

- Suunnitelmia tehtäessä otetaan huomioon, että kyse on **liikkumishaitan poistamisesta** ja päätökset tehdään siltä pohjalta edullisimman ratkaisun mukaan. Mikäli asiakas haluaa kalliimman ratkaisun, niin asiakas maksaa ylimenevän osuuden itse.
- Jos asiakas tai hänen läheisensä tekee muutostyön, kustannetaan materiaalit. Alv:n saamiseksi kuntayhtymän hyödyksi asiakkaalle annetaan maksusitoumus tai ohje laskutusta varten.
- Saunat eivät kuulu muutostöinä toteutettavaksi tukitoimeksi.
- Keittiön muutostyön lähtökohtana on, että asiakas työskentelee pyörätuolissa tai tuettuna seisten sekä on itsenäinen ja aktiivinen keittiössä.
- Asunnon peruskorjaukset, home- ja kosteusvauriot eivät kuulu vammaispalveluna korvattavaksi. Asunnonmuutostöiden yhteydessä tai myöhemmin ilmeneviin kosteusvaurioihin ym. vastaaviin kunta ei ole velvollinen osallistumaan.
- Kuntayhtymän Hoiva- ja asumispalvelut - tulosalue vastaa asunnon muutostöistä tilanteissa, joissa nopeutetaan ikäihmisten laitoshoidosta kotiutumista ja jotka eivät ole vammaispalvelua.

Jos asunnon korjausta tarvitsevilla henkilöllä ei ole oikeutta vaikeavammaisille tarkoitettuihin asunnonmuutostöihin, on mahdollista hakea **Valtion korjausavustusta** sosiaalisiin perusteisiin. Valtion korjausavustusta myönnetään tavallisesti 40 %. Tilanteissa, joissa ehkäistään laitoshoidoa, avustus on 70 %.

Toissijaisuus asunnonmuutostöissä

- Sotainvalidien kohdalla selvitetään ensin heidän mahdollisuutensa saada asunnon muutostöiden ja/tai asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden kustannukset sotilasvammalain perusteella.

- Lakisääteisten vakuutusten perusteella maksettavat korvaukset ovat ensisijaisia vammaispalvelulakiin nähden. Mikäli vammaisella henkilöllä on oikeus vakuutuslaitoksen korvaukseen jonkin lakisääteisen vakuutuksen nojalla, kunnalla on oikeus periä korvaus suoraan vakuutusyhtiöltä, mikäli kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia vammaispalvelulain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia.
- Perusparannustyönlouhteisia kustannuksia ei korvata vammaispalvelulain perusteella. Perusparannustöihin voi hakea valtion korjausavustusta.

Edellytykset

- Henkilön todettu vaikeavammaisuus, josta aiheutuva haitta on pitkäaikainen tai pysyvä.
- Vammasta aiheutunut välttämätön tarve muutostöihin.
- Muutostyöt kohdistuvat vammaisen henkilön vakituiseen asuntoon. Muutostöitä ei myönnetä tilapäiseen asuinrakennukseen eikä loma-asuntoon.
- Kustannusten kohtuullisuus.
- Vammaisen henkilö ei ole laitoshoidon tarpeessa.
- Muutostyöt toteutetaan soveltuvin osin vammaismitoitettusti ja rakennusohjeiden sekä rakentamista säätelevien standardien mukaisesti.

Tavoitteena on, että asiakas pystyy toimimaan omassa kodissaan ja sen välittömässä lähiympäristössä mahdollisimman itsenäisesti ja omatoimisesti. Mikäli asuntoon on asunnon huonokuntoisuuden vuoksi tehtävä peruskorjauksia, ne on tehtävä ennen kuin asunnon muutostöihin voidaan ryhtyä. Kun asunto hankitaan vammautumisen jälkeen, tulee kiinnittää huomiota sen sopivuuteen toimintarajoitteiden kannalta.

Vammaispalvelulain perusteella ei myönnetä asunnonmuutostyökustannuksia, jotka aiheutuvat asumismukavuuden tai asumistason parantamisesta, vaan nämä kustannukset jäävät henkilön itsensä maksettavaksi.

Muutostöiden järjestämismvastuu. Vammaisen henkilön muuttaessa paikkakunnalta toiselle korvaa lähtökunta ne muutostyöt, joita ilman henkilö ei voisi muuttaa uuteen asuntoon. Tällaisia välttämättömiä muutostöitä voivat olla esim. esteettömän sisäänkäynnin mahdollistavat muutostyöt tai pesuhuoneeseen tehtävät välttämättömät muutostyöt. Mikäli muutostyöt voidaan suorittaa muuton jälkeen, korvausvastuussa on uusi kotikunta.

Asunnonmuutostyön tarpeen selvittäminen. Muutostöiden tarve arvioidaan moniammatillisesti. Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä tekee kotikäynnin, jonka ajankohta tulee sopia ennen muutostöiden aloittamista. Muutostöiden tarpeellisuudesta ja välttämättömyydestä pyydetään lausunto toimintaterapeutilta, kuntoutusohjaajalta tai fysioterapeutilta. Asunnon muutostöiden teknisestä toteutuksesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja kohtuullisista kustannuksista hankitaan tarvittaessa lausunto rakennusmestarilta tai vastaavalta asiantuntijalta.

Asunnonmuutostöiden kustannusten korvaaminen. Päätös korvauksesta asunnon muutostöiden kustannuksiin tulisi hakea ennen muutostöiden aloittamista. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat asiakirjat ja selvitys muutostöiden välttämättömyydestä. Mikäli muutostöihin haetaan korvausta jälkikäteen, sitä on haettava 6 kuukauden kuluessa kustannusten syntyemisestä.

Asunnon muutostöistä korvataan kohtuulliset kustannukset hyväksyttäviä tositteita vastaan kokonaan. Mikäli asunnon muutostyön toteutus tapahtuu sellaisen henkilön toimesta, jolla ei ole rakennusalan koulutusta tai yritystä, voidaan korvata asunnon muutostyöstä aiheutuvia kohtuullisia materiaalikuluja, mutta ei työn osuutta. Mikäli asiakas haluaa käyttää muutostyön toteutuksessa esim. kalliimpia materiaaleja tai työtapoja, hän maksaa kustannusten erotuksen itse.

Uudisrakentamisessa tulee jo suunnitteluvaiheessa huomioida kaikki vamman tai sairauden edellyttävät tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Uudisrakentamisessa ylimääräisiä kustannuksia korvataan vammaispalvelulain perusteella vamman aiheuttamien lisäkustannusten osalta, jotka ylittävät normaalit rakentamiskustannukset. Uudisrakennuksen lisäneliöistä aiheutuvia kustannuksia ei pääsääntöisesti korvata.

Saunan muutostöitä ei korvata, mikäli vammaisen henkilön käytössä on riittävät muut peseytymistilat. Yksittäisten tukikaiteiden ja -kahvojen asentaminen on mahdollista yksilöllisen harkinnan mukaan.

Vaikeavammaisen henkilön asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden tarkoituksena on mahdollistaa vammaisen henkilön pääsy asuntoonsa ja sieltä pois. Asunnon ulkopuolisina muutostöinä voivat tulla kysymykseen esim. asuintalon sisäänkäynnin yhteyteen tehtävä luiska, kaiteiden asentaminen tai kulkuväylän päällyttäminen tai kovettaminen. Kerros- ja rivitaloissa kodin läheisyyteen tehtävät muutostyöt edellyttävät taloyhtiön lupaa. Myös näiden muutostöiden edellytyksenä on vammaisen henkilön omatoimisen suoriutumisen edistäminen.

Asunnon muutostöiden toteuttaminen. Asiakas on työn tilaaja. Asiakas tai hänen valtuuttamansa henkilö on vastuussa muutostöiden valvonnasta ja hyväksyy muutostyöt.

Kunta korvaa asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset ja työn suorittaja vastaa laatutasosta ja siitä, että muutostyöt toteutetaan hyviä rakennustapoja noudattaen.

Asunnon muutostöille on haettava asunnon omistajan tai isännöitsijän lupa. Taloyhtiön isännöitsijä ja/tai kunnan rakennustarkastaja antaa ohjeet lupamenettelystä tapauskohtaisesti. Esimerkiksi kosteisiin tiloihin ja kantaviin rakenteisiin tehtäviin pieniinkin muutoksiin tarvitaan taloyhtiön hallituksen suostumus. Mikäli muutostyö vaatii rakennuslupaa tai muuta lupaa, asiakkaan tulee hankkia se ennen asunnon muutostöiden aloittamista.

Asunnon muutostöiden palveluprosessi

1. Asiakas kirjaa ylös asunnossa tarvittavat muutostyöt ja ottaa yhteyttä fysioterapeuttiin, kuntoutusohjaajaan, toimintaterapeuttiin tai lääkäriin saadakseen todistuksen vamman tai sairauden aiheuttamasta haitasta.
2. Asiakas ottaa yhteyttä kuntayhtymän vammaispalvelujen sosiaalityöntekijään kotikäynnin sopimisesta ennen muutostöiden suunnittelun ja toteuttamisen aloittamista.
3. Asiakas ottaa yhteyttä rakennus-, sähkö- tai LVI-suunnittelijaan muutostöiden suunnittelemiseksi.
4. Asiakas varmistaa kunnan rakennustarkastajalta, tarvitsetko muutostöitä varten rakennusluvan.
5. Asiakas pyytää rakennus-, sähkö- tai LVI-urakoitsijalta muutostöiden hinta-arvion.
6. Asiakas tekee tarvittavista muutostöistä kirjallisen hakemuksen. Se toimitetaan liitteineen Ylivieskan perhepalvelukeskukseen vammaispalvelun sosiaalityöntekijälle. Asiakas perustelee asunnonmuutostöiden tarpeen tarkasti hakemuksessa.
7. Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä tekee päätöksen asunnonmuutostöihin myönnettävästä taloudellisesta tuesta.

Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet. Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet korvataan, jos asiakas vammansa tai sairautensa perusteella niitä välttämättä tarvitsee. Asuntoon kuuluvilla välineillä ja laitteilla helpotetaan vaikeavammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista tavanomaisista elämäntoiminnoista. Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet voidaan myöntää asiakkaan käyttöön, jolloin ne jäävät kunnan omistukseen. Kunta vastaa tällöin laitteen korjaus- ja huoltokustannuksista sekä laitteen poistamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Asuntoon kiinteästi kuuluvia laitteita voivat olla esim. kattoon asennettavat nostolaitteet, hissi, sähköiset ovenavausjärjestelmät ja asennettavat havaitsemisvälineet, kuten kuulovammaisten hälytinlaitteet.

Mikäli asunnon muutostöiden yhteydessä vakiomallisia kiinteitä kodin välineitä ja laitteita joudutaan muuntamaan omatoimisen suoriutumisen mahdollistamiseksi, näistä aiheutuvia kuluja voidaan korvata asunnon muutostyön yhteydessä. Kodinkoneen tarpeen tulee tällöin johtua vammasta tai sairaudesta ja edellytyksenä on, että se mahdollistaa asiakkaan omatoimisen suoriutumisen kodissaan. Kiinteästi asuntoon kuuluvina kodinkoneina voidaan pitää esim. jääkaappia tai liettä. Jos asunnonmuutostöiden yhteydessä joudutaan vaihtamaan vamman aiheuttaman toimintahaitan vuoksi sopimaton kiinteä kodinkone, sen hankinnasta aiheutuneet kulut korvataan kokonaan. Jos kodinkoneita ollaan vaihtamassa keittiön peruskorjauksen vuoksi tai kyseessä on uudisrakennus, jolloin kodinkoneet tulisivat muutenkin hankittaviksi, korvattavaksi tulee vakiomallisen laitteen ja omatoimisen käytön mahdollistavan laitteen kustannusten erotus.

Vammaispalvelulain perusteella ei ole tarkoitus korvata asunnon muutostyönä niitä haittoja, joita aiheutuu asumisesta hissittömässä kerrostalossa. Asunnon muutostyönä ei korvata yleiseen tilaan (porrashuone) asennettavaa hissiä.

Ympäristöhallintalaitteet kuuluvat yleensä terveystoimen lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattaviin laitteisiin. Ympäristöhallintajärjestelmä mahdollistaa asunnossa olevien sähkökäyttöisten kojeiden ja laitteiden (esim. valot, ovenavaus, puhelin, viihde-elektroniikka) ohjaamisen kauko-ohjauksella. Järjestelmään voidaan liittää myös kutsu- ja hälytystoimintoja.

5.4 Päivätoiminta

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä 16-64-vuotiasta henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27e§:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan päivätoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

- Jos vaikeavammaisen henkilö kykenee päätoimiseen opiskeluun tai työtoimintaan, ei vaikeavammaisen päivätoimintaa järjestetä.

5.5. Henkilökohtainen apu

Henkilökohtaisen avun järjestäminen:

- edellytyksenä on asiakkaan **vaikeavammaisuus** eli vaikeavammaisen henkilö tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden vuoksi välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista.
- Henkilökohtaiseen apuun oikeuttavat vammat ja sairaudet tulee olla pääsääntöisesti luonteeltaan **pysyviä**.
- Henkilökohtaisen avun yksilöllinen luonne edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä **on itsellään voimavaroja määritellä avun sisältö ja sen toteutustavat**.
- Henkilökohtaista apua ei järjestetä vammaispalveluna, jos avun ja avustamisen tarpeet perustuvat pääosin hoivaan, hoitoon ja valvontaan. Näihin tulee vastata edelleen muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja tukitoimien avulla. Kyseeseen tulevat tilanteet, joissa vammaisen avuntarpeen määrittelee joku toinen henkilö, ei vammaisen henkilö itse.

- Erytystä velvollisuutta henkilökohtaisen avun järjestämiseen ei myöskään ole, jos hyvin vaikea- tai monivammaisen henkilön huolenpitoa ei voida turvata avohuollon keinoin eli **tarpeen onkin laitoshoido.**

Henkilökohtainen apu kohdistuu niihin toimiin, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vammaan tai sairauden vuoksi selviä.

Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vaikeavammaista henkilöä omien valintojensa toteuttamisessa niin kotona kuin kodin ulkopuolella

- päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä
- harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä vuodesta 2011 lukien avun määrä voi olla **enintään 30** tuntia kuukaudessa, ellei vähäisempi määrä turvaa välttämätöntä avun tarvetta näissä toiminnoissa.

Henkilökohtaisen avun järjestämistavat:

1. Henkilökohtainen avustaja- järjestelmä: tällöin vaikeavammaisen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajan **työnantajana**. Edellytyksenä tähän on kyky ja halu toimia työnantajana sekä valmiudet omaan elämänhallintaan ja päätöksentekoon. Tarvittaessa vaikeavammaista henkilöä tulee ohjata ja opastaa työnantajan tehtävissä. Pääsääntöisesti avustajana toimii muu kuin lähiomainen, jolla voi olla mahdollisuus saada omaishoidontukea hoitotyöhön.
2. Kunta voi antaa vaikeavammaiselle henkilölle **palvelusetelin** avustajapalvelun hankkimista varten. Tämä soveltuu esim. pieniin viikottaisiin avustajatuntimääriin tai avustajan sijaisen hankkimiseen. Palvelun tuottajan tulee olla kunnan hyväksymä.
3. Kunta voi hankkia avustajapalveluja **ostopalveluna, järjestää palvelun itse tai yhteistyössä muiden kuntien kesken**. Vammaisen henkilön mielipide ja toivomukset tulee huomioida apua järjestettäessä, samoin tulee huomioida palvelusuunnitelmassa määritellyt avuntarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Henkilökohtainen avustajatoiminta

Järjestämisvelvollisuus: Henkilökohtaisella avustajatoiminnalla tuetaan vaikeavammaisten henkilöiden tavanomaista selviytymistä kotona päivittäisissä toiminnoissa sekä kodin ulkopuolella asioiden hoitamisessa, opiskelussa, harrastuksissa, työssä ja yleensä yhteiskunnallisessa osallistumisessa (VpA 16 §). Henkilökohtainen avustajajärjestelmä on taloudellinen tukitoimi, jonka avulla vammaisen henkilö palkkaa työntekijän ja toimii itse avustajansa työnantajana. Avustajatoiminta kohdennetaan ensisijaisesti vaikeavammaisille henkilöille kotona asumisen mahdollistamiseksi.

Poikkeuksena on tilanne, jossa vaikeavammaisen henkilön palveluasuminen on toteutettu henkilökohtaisen avustajan turvin. Silloin noudatetaan palveluasumisen periaatteita (ks. luku 5.2 Palveluasuminen s. 5).

Henkilökohtaisen avustajan tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, josta aiheutuva haitta on pitkäaikainen. Korvauksen saaminen edellyttää, että vamma vaikeuttaa ratkaisevasti henkilön liikkumista tai selviytymistä muutoin jokapäiväisistä toiminnoista.

Päätös. Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä tekee asiakaskohtaisen päätöksen henkilökohtaisen avun kustannusten korvauksesta. Hän tekee myös asiakaskohtaisen päätöksen ostopalvelusta. Yrittäjälle maksettavan korvauksen suuruus määritellään kunnan ja yrittäjän välisellä sopimuksella.

Henkilökohtaisen avun järjestämisen rajaukset

- Vammaispalvelulain tarkoittama henkilökohtaisen avustajan työ ei ole sairaanhoitoa. Asiakkaan tarvitsemista terveyden- ja sairaanhoidollisista palveluista vastaa kunnan kotihoito.
- Mikäli ensisijaisilla järjestelmillä (esim. omaishoidontuki) asiakas saa tarvitsemansa avun, korvausta henkilökohtaisen avustajan palkkaukseen ei myönnetä.
- Vanhuksille suunnatut palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella.
- Vammaispalvelun henkilökohtainen apu on viimesijainen palvelu esimerkiksi päivähoidon, koulun ja perhetyön palveluihin nähden. Henkilökohtainen apu ei ole järjestelmä, jolla tuetaan perheen jaksamista tai lasta oppimisvaikeuksia. Jos on kyse pienen lapsen harrastustoiminnan tukemisesta, katsotaan sen ensisijaisesti olevan vanhempien tehtävä.

Avustajapäätöstä tehtäessä kiinnitetään erityisesti huomiota seuraaviin asioihin

- * mahdollistuuko avustajan avulla kotona asuminen
- * mahdollistuuko avustajan avulla työssä käyminen tai opiskelu
- * edistääkö avustajan saaminen itsenäistä suoriutumista ja osallistumista

Henkilökohtaisen avustajan palkkauskustannusten ja muiden lakisääteisten kustannusten korvaamisessa noudatetaan kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen (KVTES:n) sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelutehtävien 04PER010 mukaista palkkaa, kun avustajalla on asianmukainen koulutus. Ammattikouluttamattomilla avustajilla palkkaus arvioidaan erikseen. Peruspalkkaan huomioidaan KVTES:n mukaiset korotukset. Sunnuntai- ja ylitökorvaukset korvataan työaikalain mukaisesti. Lisäksi korvataan ilta- ja lauantailisät, mikäli palvelutarpeen arvioinnin ja palvelusuunnitelman laadinnan yhteydessä ilmenee, että henkilökohtaisen avun tarve on välttämätöntä myös iltaisin ja lauantaisin. Lisäksi korvataan lakisääteiset sosiaaliturva- ja vakuutusmaksut (eläke-, työttömyys- ja tapaturmavakuutusmaksut) ja vuosilomalain mukaiset korvaukset sekä työsopimustilain mukainen sairastajan palkka sekä muut avustajasta aiheutuvat kohtuulliset ja välttämättömät kulut. Lomakorvaus maksetaan työsuhteen päättyessä tai lomakaudella kesällä kerran vuodessa.

Vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa ja avustaja sopivat kirjallisesti työsopimuksesta, josta toimitetaan kopio myös kuntayhtymän sosiaalityöntekijälle. Työsopimus on tehtävä aina myös määräaikaisten ja sijaisten kanssa. Palkat ja lisät korva-

taan pääsääntöisesti jälkikäteen kuukausittain tilitoimistoon toimitetun työtuntilistan ja palkanmaksu- yms. tositteiden ja laskujen perusteella. Työtuntilistassa tulee olla sekä työnantajan (tai laillisen edustajan) että avustajan allekirjoitus.

Sosiaalityöntekijä arvioi yhdessä asiakkaan ja muiden asiantuntijoiden kanssa päivittäisen avun tarpeen ja määrän sekä laatii palvelusuunnitelman. Samalla selvitetään asiakkaan mahdollinen tuen tarve työnantajan tehtävien hoidossa. Mikäli omainen toimii vammaisesta henkilön edunvalvojana ja hänen toimiminen samanaikaisesti avustajana katsotaan asiakkaan edun mukaiseksi, eturistiriitatilanne tulee ratkaista hakemalla edunvalvojan sijaisen määräämistä maistraatista (lisätietoja: www.maistraatti.fi).

Korvaus avustajan palkkakustannuksiin maksetaan päätöksen voimassaolon mukaisesti. Kunta korvaa palkan lisäksi työsuhteesta johtuvat muut lakisääteiset kustannukset, kuten työnantajan avustajalleen ottaman vakuutuksen ja työterveyshuollon maksut. Avustajan vakuutus tulee olla voimassa ensimmäisestä työpäivästä alkaen.

Työterveyshuollon korvauksen piiriin kuuluu avustajan terveystarkastus työsuhteen jatkua yli neljä kuukautta. Työnantajana toimivan vammaisen henkilön on ensin haettava Kelalta sairausvakuutuslain mukaista korvausta lakisääteisestä työterveyshuollosta aiheutuneisiin kustannuksiin. Kelan päätöksen jälkeen loput kustannuksista korvataan vammaispalvelulain nojalla. Työntekijän sairaanhoito ei kuulu lakisääteiseen työterveyshuoltoon, vaan sairaustapauksissa työntekijät käyttävät kunnallisia tai yksityisiä terveyspalveluita.

Perheenjäsenen antaman avun kohdalla selvitetään aina ensin mahdollisuus **omais-hoidontukeen**. Vain erityisistä syistä perheenjäsen voidaan hyväksyä henkilökohtaiseksi avustajaksi. Mikäli samassa taloudessa asuva perheenjäsen toimii vammaisen henkilön henkilökohtaisena avustajana, kunnan korvausvelvollisuus on suppeampi. Perheenjäsenen ei sovelleta työaikalain eikä vuosilomalain säännöksiä, esimerkiksi työaikalaisien korvaaminen ei koske perheenjäseniä, jotka toimivat henkilökohtaisina avustajina (työaikalain 2 §:n mukaan työaikalakia ei sovelleta). Perheenjäsenten välisessä työsuhteessa ei siten synny oikeutta ylityö-, sunnuntaityö tai muihinkaan työaikalain mukaisiin korvauksiin. Kunnalla ei ole velvollisuutta korvata avustajalle vuosilomajan palkkaa, eikä perheenjäsenelle synny oikeutta ylityö- tai muihinkaan työaikalain mukaisiin korvauksiin. Kunnalla ei myöskään ole velvollisuutta korvata tapaturmavakuutus- ja työttömyysvakuutusmaksuja eikä työterveyshuollon maksuja.

Vammaisen henkilö toimii työnantajana ja määrittelee itse henkilökohtaisen avustajan työtehtävät. Henkilökohtainen avustaja voi toimia mm.

- kodin piirissä avustamalla vammaista henkilöä päivittäisissä toiminnoissa
- kodin ulkopuolisissa toiminnoissa esim. harrastuksissa
- työpaikalla. Avustaja ei kuitenkaan voi tehdä työtä avustettavan puolesta.
- peruskoulun jälkeisessä opiskelussa (esim. lukio, yliopisto)

- Peruskoulun jälkeisissä opinnoissa korvauksen henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen saavat ensisijaisesti vaikeavammaiset, jotka suorittavat ensimmäistä

ammattiin johtavaa tutkintoaan, mikäli avustajaa ei järjestetä koulun kautta. Koulu vastaa peruskouluikäisten avustajista kouluissa ja päiväkodit vastaavat tarvittaessa avustajasta vammaisten lasten päivähoitoon.

- Työsuhde on vammaisen ja avustajan välinen. Työsuhde edellyttää kykyä ja halua toimia työnantajana. Edellyttää myös kykyä kouluttaa ja opastaa avustaja työtehtäviin ja kykyä hoitaa muut työnantajalle kuuluvat tehtävät ja velvoitteet. Henkilökohtaisena avustajana voi vain poikkeustilanteessa toimia omainen tai muu läheinen henkilö.
- Henkilökohtaista apua voidaan järjestää antamalla avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitettu kohtuullisen arvon mukainen palveluseteli.
- Ostopalvelu. Vaikeavammaiselle henkilölle voidaan hankkia avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta taikka sopimuksin muun kunnan tai kuntien kanssa,
- Asumispalvelut. Ryhmäasumisessa ja vastaavissa tilanteissa vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu kohdistetaan lähinnä kodin ulkopuolisiin toimintoihin.
- Tuetun päätöksenteon malli> henkilöt jotka eivät osaa hoitaa kaikkia työnantajan velvoitteita.

Pääsääntöisesti henkilökohtaiset avustajat eivät ole työsuhteessa kuntayhtymään. Asumispalveluissa ja päivä- ja työtoiminnoissa avustamiseen tarvittava resurssi huomioidaan kunkin yksikön talousarviossa.

6. MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

Kuntayhtymän vammaispalvelujen sosiaalityöntekijä myöntää hakemuksesta seuraavia palveluja ja tukitoimia määrärahojen puitteissa.

6.1. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Vammaispalveluasetuksen 17 §:n mukaan korvausta muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin suoritetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa.

Korvauksen määrä on puolet edellä mainittujen välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta vammaiselle henkilölle aiheutuvista todellisista kustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman tai sairauden vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Samoin kokonaan korvataan tekstipuhelimien vuokrat ja videotiedotteen kuukausimaksut. Varsinaiset kommunikatiota tukevat välineet myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Kuntayhtymä voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Liikkumisvälineet. Liikkumisvälineenä voi tulla korvattavaksi henkilöauto, pakettiauto tai muu liikkumisväline, mikäli henkilö ei saa niihin korvausta muun lainsäädännön nojalla.

Auton tai muun liikkumisvälineen kustannusten korvaamisen edellytyksenä on se, että vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve on jatkuva, päivittäinen tai usein toistuva ja helpottaa vaikeavammaisen omatoimista liikkumista.

- Autoavustuksen myöntämisellä tuetaan ensisijaisesti vaikeavammaisen henkilön opiskelua tai työssäkäyntiä. Vammaiselle henkilölle voidaan myöntää vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät auton muutostyöt/lisälaitteet omatoimisuuden tukemiseksi.
- Mikäli korvausta auton hankintaan anotaan vammaisen lapsen kuljetustarpeisiin, päätöstä tehtäessä selvitetään hakijan perheolosuhteet ja auton käyttötarpeet lapsen kuljetuksiin. Ensisijaisesti korvataan lapsen vamman tai sairauden johdosta tarpeelliset lisälaitteet. Vain erityisen painavista syistä avustetaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen perhettä auton hankinnassa.

Korvaus. Korvausta auton hankintaan myönnetään enintään puolet kohtuuhintaisen vakiomallisen auton hinnasta. Kohtuuhinta määritellään asiakaskohtaisesti henkilön vammasta tai sairaudesta aiheutuvat erityistarpeet huomioonottaen. Vamman vaatimat välttämättömät lisälaitteet ja niihin liittyvät asennustyöt korvataan kokonaan. Kustannuksia korvattaessa kohtuuhintaisen auton hankintahinnasta vähennetään autoveron palautus, vakuutuskorvaukset, vanhasta autosta saatu hyvitys sekä muut mahdolliset avustukset. Jäljelle jäävästä osuudesta myönnetään hakijalle puolet vammaispalvelulain mukaisena korvauksena, kuitenkin enintään 6000 euroa.

Vammaisen henkilön on myös mahdollista hakea korvausta käytettyyn autoon, jos auto on hyväkuntoinen (kuntotarkastettu) ja siihen voi asentaa ajon kannalta tarvittavat lisälaitteet.

Auton vaihto on pääasiallisesti perusteltua, mikäli hakijan vammasta tai sairaudesta johtuva tarve on oleellisesti muuttunut tai auto ei ole käyttökelpoinen ja luotettava. Hakemukseen tulee liittää kuntotarkastuslausunto. Kuntotarkastuksia tekevät katsastusasemat.

- Auton huoltokustannuksia ja talvi-/kesärenkaita lisävarusteina ei korvata.

Autoavustusta haetaan kirjallisesti erillisellä hakemuslomakkeella. Autoavustushakemuksen liitteenä tulee olla:

- lääkärinlausunto (enintään vuoden vanha)
- kirjallinen autoliikkeen kustannusarvio ostettavaksi suunnitellusta autosta
- tekninen erittely auton varustetasosta

- toiminta- tai fysioterapeutin lausunto lisälaitteiden tarpeesta
- kustannusarviot vamman tai sairauden johdosta välttämättömistä lisälaitteista ja arvio muutostöistä aiheutuvista kustannuksista
- kirjallinen arvio (autoliikkeen) vaihtoautosta saatavasta hyvityksestä
- ennakkoveropäätös koskien autoveronpalautusta ensimmäistä kertaa Suomeen rekisteröidyistä autoista
- päätökset muista hankintaan myönnettyistä avustuksista tai korvauksista
- rahoitussuunnitelma
- kopio ajokortista
- käytetyn auton kuntoarvio
- muut perustelut autoavustuksen myöntämiselle

Kodinkoneet, viestintälaitteet ja muut laitteet, koneet ja välineet

Kodinkoneisiin, viestintälaitteisiin ja muihin laitteisiin, koneisiin tai välineisiin myönnettävän korvauksen tarkoituksena on **edistää** vammaisen henkilön päivittäisistä toiminnoista **itsenäistä suoriutumista**. Hakijan on selvitettävä, miten vamma tai sairaus rajoittaa omatoimisuutta ja miten väline tai laite mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen. Taloudellista tukea laitteen, koneen tai välineen hankintaan myönnetään puolet kohtuullisista hankintakustannuksista.

Harrastus ja vapaa-ajan välineiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan vamman kannalta välttämättömät muutostyöt tai puolet erityisvälineen hankintakustannuksista.

Vaikeavammaisen henkilön kohdalla voi kohtuuhintaisesta atk-laitteistosta tulla korvattavaksi puolet, mikäli tietokone lisää merkittävästi henkilön mahdollisuuksia itsenäiseen asiointiin ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Internet-yhteydestä aiheutuvat kulut asiakas maksaa itse.

- Perusmallisia puhelimia/kännyköitä ei korvata.

Sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi apuvälinepalveluja järjestäviä tahoja ovat opetus- ja työhallinto, KELA, työeläke- ja vakuutuslaitokset sekä Valtionkonttori. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin apuvälinepalveluiden toimintaohje ja apuvälineiden saatavuusperusteet löytyvät sairaanhoitopiirin www-sivuilta.

Kela voi myöntää vaikeavammaiselle työhön tai opiskeluun liittyvät tarpeelliset, kalliit ja vaativat apuvälineet. Peruskoululaisille Kela voi myöntää apuvälineitä seitsemännestä vuosiluokasta lähtien.

6.2. Muut määrärahasidonnaiset palvelut ja tukitoimet

Kuntoutusohjaus. Kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen (VpA 14 §).

Kuntoutusohjaus kuuluu pääasiassa lääkinnälliseen kuntoutukseen. Vammaispalvelussa kuntoutusohjaus on mm. palvelusuunnitelmien tekoa ja eri palveluvaihtoehtoista tiedottamista.

Sopeutumisvalmennus. Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennus kuuluu ensisijaisesti terveydenhuollon ja Kelan tuotamiin palveluihin.

Vammaispalveluna myönnettävään sopeutumisvalmennukseen voi kuulua esim. viittomakielen tai muun kommunikaatiomenetelmän opetus, ns. ensitietokurssit, liikkumistaidon ohjaus ja asumisvalmennus (VpA 15 §).

*Sopeutumisvalmennuksena ei tueta loma- ja virkistystoimintaa.

Ylimääräiset vaatekustannukset. Vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset vaatekustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, ettei henkilö vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

* Vammaispalvelulain nojalla kunta on velvollinen korvaamaan vain tavanomaisen vaateen ja erityisvaatetuksen erotuksen. (VpA 18§.)

Ylimääräiset erityisravintokustannukset. Kelalla on ensisijainen korvausvelvollisuus erityisruokavaliosta aiheutuneisiin kustannuksiin. Vammaispalveluna vammaiselle henkilölle erityisravinnon hankkimisesta aiheutuneet kustannukset korvataan yksilöllisen harkinnan perusteella. (VpA 19§.)

Säädökset:

- **Suomen perustuslaki**
- **Hallintolaki**
- **Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista**
- **Sosiaalihuoltolaki**
- **Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista**
- **Laki kehitysvammaisten erityishuollosta**
- **Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista**